

Grøn omstilling

Hvor skal pengene komme fra?

Jespersen, Jesper

Published in:
Erhvervshåndbogen: "Klimaledelse"

Publication date:
2020

Document Version
Andet version

Citation for published version (APA):
Jespersen, J. (2020). Grøn omstilling: Hvor skal pengene komme fra? I E. B. Rasmussen (red.), *Erhvervshåndbogen: "Klimaledelse"* (s. 1-12). Forlaget Andersen.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Erhvervshåndbogen

Klimaledelse

Særtryk

Kapitel 5.6

"Grøn omstilling: Hvor skal pengene komme fra?" af
Dr.scient.adm. Jesper Jespersen, professor (em),
Roskilde Universitet

Juli 2020

5.6 Grøn omstilling: Hvor skal pengene komme fra?

Af Dr. scient. adm. Jesper Jespersen, professor(em), Roskilde Universitet

Indhold

Vi står i den paradoksale situation, at Corona krisen har øget det samfundsøkonomiske råderum, fordi der nu er flere produktionsfaktorer (arbejdskraft og maskiner) ledige end for blot et ½ år siden. Det betyder, at den fysiske produktion, som der er behov for i den 'grønne omstilling', kunne sættes i gang straks. Den skal ikke afvente at andre projekter færdiggøres, for de er på grund af krisen ikke kommet i gang. Realiseringen af den grønne omstilling skal derfor ikke diskuteres som et spørgsmål om penge, men derimod om produktionsmulighederne i det fremtidige samfundsøkonomiske råderum, og hvorledes dette råderum administreres.

1. Grøn omstilling i et samfundsmæssigt perspektiv
2. Det samfundsøkonomiske råderum for grøn omstilling er stort
3. Der må ikke sættes lighedstegn mellem 'Penge' og 'Produktion'
4. Hvorfor er 'pengene' ikke afgørende for den grønne omstilling?
5. Med budgetloven forveksles samfundsøkonomi med privat husholdningsøkonomi
6. Hvordan skal den grønne omstilling så finansieres?

En bæredygtig udvikling kræver store ændringer

1. Grøn omstilling i et samfundsmæssigt perspektiv

Det danske samfund står overfor en omfattende 'grøn omstilling' i årene frem mod 2050. For at sikre bæredygtighed kræves ændringer i mange overordnede samfundsmæssige strukturer: energiforsyning, transport, boligindretning, affaldshåndtering og miljø- og naturbeskyttelse for blot at nævne helt åbenbare områder.

Men det vil også kræve ændringer i den måde produktion i private virksomheder planlægges og gennemføres. Byerhverv er for eksempel energiforbrugende, mens landbruget i sin oprindelse sammen med skovbrug og fiskeri var energiproducerende og CO₂-reducerende, hvilket desværre ikke er tilfældet i dag (i vores del af verden).

Husholdningerne skal også bidrage til den grønne omstilling gennem en ændret forbrugsadfærd: fødevarer, boligindretning og -opvarmning, rejse- og fritidsaktivitet. Adfærdsendringer der kan understøttes af den overordnede strukturpolitik, f.eks. vindmølleparker, udbygning af fjernvarmenettet, etablering af el-lade standere osv. - og så naturligvis af en CO₂-afgift samt tilskud til 'grønne investeringer'.

Uoverkommelige omkostninger?

Det kunne umiddelbart lyde som et fatamorgana: store samfundsmæssige forandringer på alle niveauer og samfundsøkonomisk belastende, ja, muligvis uoverkommelige, omkostninger?

Nej! Teknologien findes – og 1-2% af BNP er ikke uoverkommeligt

Hertil er svaret et rungende 'Nej', der vil blive begrundet i denne artikel. Hvorfor så ligefrem et rungende 'Nej' til, at vi har at gøre med et fatamorgana?

Af den simple grund, som bl.a. er beskrevet i Klimarådets seneste rapporter¹, at der allerede i dag er den nødvendige teknologi til rådighed. Samtidig er det i adskillige ekspertrapporter beregnet, at de ekstraomkostninger² der er forbundet med den grønne omstilling til CO₂-neutralitet i 2050, kun har en størrelsesorden af 1-2 % af bruttonationalproduktet².

Det springende punkt er politiske beslutninger

Det springende punkt eller 'missing link' for at sikre den grønne omstilling er at få truffet de politiske beslutninger, som sikrer de nødvendige strukturændringer, og dernæst at få virksomheder og husholdninger til at ændre deres adfærd.

Vi har prøvet det før

Når jeg er ret optimistisk, skyldes det også, at jeg allerede én gang tidligere har oplevet en mindst lige så stor omstilling af samfundsstrukturerne og samfundsøkonomien i forbindelse med 'IT-revolutionen', dvs. en 'digital omstilling'.

For 40 år siden var mobiltelefoni og personlige computere kun noget, som man læste om i futuristiske tidsskrifter. For 30 år siden var internettet stadig i sin absolutte vorden. Og se så, hvordan verden ser ud i dag. Hvorfor skulle en sådan omkalfatring ikke kunne gentages?

Det 'nye' vil efter et par årtier være 'normalt'

For mit indre blik vil det om mindre end 30 år kunne være ligeså naturligt at benytte en el-bil og højhastighedstog, som det i dag er at bruge mobiltelefonen eller tage flyveren til Mallorca. Hvorfor dog ikke? Så store er ændringerne da heller ikke. Ligeledes kunne alt affald som noget naturligt genbruges.

I det større perspektiv er udfordringen at udvikle teknologi og adfærd, der udnytter Solen som den uudtømmelige energikilde, som den jo er, UDEN at vi forgifter os selv. Det sidste er vi jo godt i gang med, så her bør (og kan) der sættes massivt ind.

Og det er som allerede nævnt ikke mangel på teknologisk forståelse og løsninger, det skorter på. Det er heller ikke mangel på produktionskapacitet – 1-2 pct. af bruttonationalproduktet er ikke udfordrende.

Det der mangler er politisk handlekraft

Det der synes at mangle er politisk handlekraft både nationalt og internationalt. Erkendelsen af situationens alvor har først meldt sig i den politiske diskurs inden for de seneste fem år med vedtagelsen af Paris-aftalen i 2015. Forhåbentligt vil en demokratisk proces nu gå i gang og forstærke de nødvendige moralske og privatøkonomiske incitament og herved bidrage til at undgå et nyt politisk dødvande.

'Reale' ressourcer

2. Det samfundsøkonomiske råderum for grøn omstilling er stort

Det samfundsøkonomiske råderum, det vil sige de reale produktionsmuligheder, er bestemt af de reale ressourcer i form af arbejdskraft, realkapital, teknologi og udenlandsk valuta, der til rådighed for grøn omstilling i perioden frem til 2030.

Her spiller det naturligvis en væsentlig rolle i hvilket omfang samfundets ressourcer allerede er beslaglagt til anden produktion – altså om der er en form for fuld beskæftigelse og fuld udnyttelse af maskiner og bygninger, samt om der er underskud på betalingsbalancen. Så ville råderummet være mere begrænset.

Lige nu er der ledige ressourcer

Men ser vi på dansk økonomi i den aktuelle situation, så tegner der sig i skyggen af Corona-krisen en periode med betydelig arbejdsløshed og en byggesektor og eksportindustri, der kører i et stærkt nedsat tempo.

Da der ydermere er et betydeligt valutaoverskud på betalingsbalancen over for udlandet i størrelsesordenen 150 mia. kr., så kan det konkluderes, at set i perspektiv af ledige ressourcer er råderummet ganske betydeligt.

Situationen minder om starten på Green Tech eventyret i 1990erne

På mange måder minder situationen i dag om begyndelsen af 1990erne, hvor en lignende tilstand med høj arbejdsløshed karakteriserede dansk økonomi. Dengang blev bl.a. Storbæltsforbindelsen bygget og den første generation af vindmøller sat op og fjernvarmenettet udbygget.

Investeringer der har givet et betydeligt samfundsøkonomisk afkast af to væsentlige årsager.

For det første fordi det skabte meningsfuld beskæftigelse til personer, der ellers ville være gået arbejdsløse.

For det andet fordi det bidrog til at gøre dansk økonomi stærkere og samtidig understøttede en bæredygtig udvikling.

For det tredje afløste Storebæltsforbindelsen voldsomt forurenende færger, omfattende både en bil- og togforbindelse, hvilket øgede den samfundsøkonomiske produktivitet – tre fluer med et smæk!

Vindmøllerne blev den spæde start på det Green Tech eventyr, der har bidraget til at sende grøn strøm ud til forbrugerne og gøre betalingsbalancen bomstærk.

Paris-aftalen kræver fart på omstillingen

Hvis Paris-aftalen skal indfries, så skal den grønne omstilling dog speedes op. Det kan netop ske i en periode, hvor der er et uudnyttet råderum i dansk økonomi. Det vil samfundsøkonomisk være næsten gratis at forcere udbygningen af havvindmølleparkerne, udbygning af fjernvarme- og jernbanenettet, hvis arbejdskraften ellers blot går ledig.

Hertil kommer, at noget af den 'grønne' teknologiekspert kunne benyttes indenlands, uden det ville bringe betalingsbalancen i fare.

Jo hurtigere, desto billigere

Beregninger fra Klimarådet har yderligere vist, at jo hurtigere den nødvendige grønne omstilling bliver iværksat, desto billigere bliver det samfundsøkonomisk, hvis både målet om 70 % reduktion af drivhusgasser i 2030 og den fulde udfasning i 2050 skal respekteres.

Win-win-win

Ligeledes kan omstillingen af landtransporten til el-biler og el-tog og flytrafik erstattes af sørejser, og det kan ikke gå for hurtigt for teknologien er på plads.

Samfundsøkonomisk er det her helt afgørende at forstå, at for hver tønde olie og for hver kubikmeter gas, der spares, aflastes både miljø, klima og betalingsbalance – win-win-win ☺.

Landbruget skal tilbydes lån med negativ rente på f.eks. 3 % ved omlægning til bæredygtig produktion. Det indebærer, at lånet er betalt tilbage på 25 år – uden at landmanden skal have én krone op af lommen, og at danskerne samtidig får mere natur og mindre forurening – ren win-win.

Penge blot en 'praktisk' foranstaltning

3. Der må ikke sættes lighedstegn mellem 'Penge' og 'Produktion'

Penge er i sin oprindelse blot en praktisk foranstaltning i form af betalingsmidler med det formål at lette omsætningen i den reale økonomi. Når vi får udbetalt vores løn, så er det jo ikke pengene, som gør os mætte om aftenen og giver os tag over hovedet og klæder på kroppen; men det gør derimod de varer, som pengene kan byttes til. Hvis der ingen (eller for få) varer er i butikkerne, så er pengene værdiløse!

Fokus bør være på de reale produktionsfaktorer

Fokus i den samfundsøkonomiske analyse burde derfor i stedet rettes mod, hvad de reale produktionsfaktorer, der er til rådighed, bliver benyttet til: med andre ord hvad der produceres. Her er det, at den økonomiske politik kommer ind i billedet. Landets regering bør udstikke de overordnede retningslinjer for omfanget og delvis også karakteren af produktion og investeringer i henholdsvis den offentlige og den private sektor.

Den økonomiske politik skal sikre fuld udnyttelse

Den økonomiske politik er her helt afgørende for at sikre, at de trods alt begrænsede produktionsfaktorer, der står til rådighed for produktionen bliver udnyttet fuldt ud. Navnlig bør perioder med arbejdsløshed undgås.

**Især i perioder med
arbejdsløshed**

Hvis der er tilløb til, at arbejdsløsheden vil stige, som der rent faktisk er i år, så har regeringen en særlig forpligtelse til at sætte gang i den økonomiske aktivitet, og derved bidrage til at den ledige arbejdskraft (og evt. maskiner og bygninger) ikke står ubenyttet hen.

Realiseringen af den grønne omstilling er således ikke et spørgsmål om penge; men derimod om hvilke produktionsmuligheder, som er indeholdt i det fremtidige samfundsøkonomiske råderum, og hvorledes dette råderum administreres.

**Corona krisen har
forøget det
samfundsøkonomiske
råderum**

Denne argumentation leder frem til en – for mange politikere og fagøkonomer – paradoksalt konklusion: at Coronakrisen har forøget det samfundsøkonomiske råderum og vil gøre den grønne omstilling mindre omkostningsfuld, fordi flere produktionsfaktorer (arbejdskraft og maskiner) står ledige i dag end for blot et ½ år siden.

Det betyder, at den fysiske produktion, som der er behov for til den grønne omstilling med større lethed vil kunne sættes i gang straks. Igangsættelsen skal ikke afvente, at andre projekter færdiggøres, for de er på grund af krisen ikke kommet i gang. Tænk lige over det!

**Statens 'penge' en del af
den økonomiske politik**

4. Hvorfor er 'pengene' ikke afgørende for den grønne omstilling?

Her er det vigtigt at forstå forskellen mellem statens budget og så et almindeligt husholdningsbudget. En suveræn nation har retten til at trykke egne penge, den nationale valuta, som borgerne er forpligtede til at acceptere både som betaling for statslige indkøb, men også ved tilbagebetaling af statslige lån. Private borgere kan derimod ikke selv trykke penge – og tak for det, for så ville der blive trykt alt for mange, og en endeløs inflationsspiral med varemangel ville let blive resultatet.

**Statens 'penge' kan
sikre nødvendig
købekraft**

Staten kan derimod benytte seddelpressen i de situationer, hvor der er en åbenbar mangel på privat købekraft og derfor ledige ressourcer i samfundet.

**Statslån kan aktivere
den private opsparing**

En anden mulighed for staten er at optage lån i den private sektor for herigennem at 'aktivere' noget af den private opsparing, som ikke bliver omsat til private produktive investeringer. Når der er samfundsøkonomisk lavkonjunktur, foretrækker de private pensionskasser og banker ofte at placere en betydelig del af deres formuer i statsobligationer; de giver et sikkert afkast. Trækker krisen i langdrag har det tidligere vist sig, at statsgælden blev af permanent karakter. Det betyder, at den i realiteten ikke bliver betalt tilbage.

Det gælder i særlig grad i de perioder, hvor den private opsparing som i dag overstiger de private investeringer. Det skærper pensionskassernes 'appetit' på statsobligationer og bidrager netop til den i dag meget lave rente. Et forhold, der vel at mærke gælder for politisk stabile lande med overskud på betalingsbalancen.

Men statsbudgettet sammenlignes desværre ofte med et privat husholdningsbudget

Men disse væsentlige samfundsøkonomiske forskelle forsvinder, når der i den politiske retorik drages en direkte parallel mellem statens 'husholdningsbudget' og så et privat husholdningsbudget. F.eks. benytter den tyske kansler Angela Merkel ofte det billede, at hvad der gælder for en privat husholdning også bør gælde for staten: udgifter og indtægter skal afpasses til hinanden. Man kan i Merkels statshusholdningsøkonomiske metafor ikke vedblive med at have underskud og slet ikke at lade seddelpressen køre.

Krav om strukturel balance på den offentlige sektors budget år for år

Dette er et synspunkt, der også er lagt til grund for udformningen af f.eks. den danske budgetlov, hvori det kræves, at der er (strukturel) balance på den offentlige sektors budget år for år. Et forhold som desværre de færreste fagøkonomer stiller sig kritiske overfor, selvom det umuliggør, at der kan føres en aktiv finanspolitik – herunder at sikre finansiering af de grønne investeringer, når der er mest brug for det.

Det er sammenblandingen af privatøkonomiske og samfundsøkonomiske argumenter, der fører til spørgsmålet, 'hvor skal pengene så komme fra?' og kravet om *strukturel balance på den offentlige sektor budget*.

Det er en misforståelse, at produktionens størrelse er en begrænset størrelse

Den ofte forekommende misforståelse blandt politikere, og desværre også blandt fagøkonomer, er antagelsen om, at størrelsen af produktionen i samfundet, ligesom størrelsen af det forbrug en husholdning kan tillade sig, er bestemt af den løbende indkomst (BNP) og den opsparede kapital; 'for gæld skal jo betales tilbage'³.

Misforståelsen består i, at produktionen antages at være bestemt på forhånd, og at statsbudgettet derfor også er begrænset.

Heraf følger den næste misforståelse, at udgifterne til 'grøn omstilling' vil kræve at anden produktion beskæres f.eks. velfærdsområdet enten umiddelbart eller på et senere tidspunkt; for som journalisten på P1-morgen, 26. maj konstaterende spurgte finansministeren: 'Regningen skal jo betales, så det kommer vel til at koste på velfærden?'

Produktionen er bestemt af ledige ressourcer og produktivitet

Ræsonnementet er forkert, idet størrelsen af produktionen og dermed også af den mulige grønne omstilling er tværtimod bestemt af, hvor meget arbejdskraft og produktionsudstyr, der står til rådighed og af teknologi og produktivitet. Forhold der er bestemt af de samfundsøkonomiske konjunkturer, produktivitet og den økonomiske politik.

En politisk opgave at styre udbud og efterspørgsel

Den økonomiske politik har derfor det dobbelte formål: for det første at sikre, at samfundsøkonomien er velfungerende dvs. produktiv; og dernæst den lige så vigtige opgave, at sikre at der er tilstrækkelige købekraft i den private og offentlige sektor tilsammen, så produktionen kan blive afsat (dvs. at der er tilstrækkelig efterspørgsel).

En politisk opgave at sikre produktion, der afspejler befolkningens behov

Hertil skal så også lægges, at regeringen har et ansvar for, at der bliver produceret varer (og tjenester), der afspejler befolkningens behov og ønsker, som de kommer til udtryk gennem den demokratiske beslutningsproces og ikke kun gennem det markedsøkonomiske system.

De egentlige spørgsmål, der skal stilles

De egentlige samfundsøkonomiske spørgsmål burde i stedet formuleres således:

- Hvilke reale ressourcer i form af ledig arbejdskraft og produktionsudstyr, samt fremmed valuta står til rådighed?
- Hvorledes skal den økonomiske politik udformes, så de reale ressourcer bringes i en anvendelse, der sikrer fuld udnyttelse samtidig med, at efterspørgslen drejes i den retning, som regeringen (og befolkningen) ønsker?

Altid relevante i tider med store ændringer

Det er disse to spørgsmål, der har præget de sidste 100 år, når alvorlige samfundsøkonomiske udfordringer skulle tackles: krisen i 1930'erne, oprustningen under 2. verdenskrig, opbygningen af velfærdsstaten, IT-revolutionen⁴. Her blev der ikke spurgt om, hvor skal pengene komme fra?

Hvordan sikres tilstrækkeligt med reale ressourcer?

Tilsvarende, burde spørgsmålet i dag være, hvordan sikrer vi tilstrækkeligt med reale ressourcer til at gennemføre den grønne omstilling?

Opsummerende: Samfundsøkonomi (ét lands nationale produktionsøkonomi) handler om, hvorledes de begrænsede produktionsfaktorer, dvs. landbrugsjord/natur, arbejdskraft, kapitalapparat (bygninger, maskiner og infrastruktur) og varer/energi købt i udlandet benyttes i overensstemmelse med befolkningens tarv i dag og i fremtiden.

Det er i realøkonomien, at den fysiske produktion skabes - til forskel fra pengenes og finanssektorens bidrag.

5. Med budgetloven forveksles samfundsøkonomi med privat husholdningsøkonomi

Stadig faglig udfordring at skelne mellem samfunds- og privatøkonomi

Når dette spørgsmål om, 'hvor pengene til omstillingen skal komme fra?' alligevel stilles igen og igen, skyldes det således, at det ikke er lykkedes for fagøkonomerne i tilstrækkelig grad at tydeliggøre forskellen på samfundsøkonomi og privatøkonomi. Som nævnt ovenfor, drages der alt for ofte en direkte parallel mellem kravet om balance på en privat virksomheds- eller husholdnings budget til et tilsvarende krav om ligevægt på hele den offentlige sektors budget. Det sker både i den fagøkonomiske litteratur/lærebøger, og i den offentlige debat.

Budgetloven fra 2012 er baseret på en husholdning-søkonomiske logik

Det anbefales direkte af den dominerende økonomiske sagkundskab, at dette krav indskrives i lovgivningen, som det er tilfældet i en række europæiske lande, herunder også Danmark med Budgetloven vedtaget i 2012, der fordrer (strukturel) balance mellem indtægter og udgifter i den offentlige sektor⁵.

En spændetrøje for den offentlige sektor

Dette krav om ligevægt på det offentlige budget, udmøntet i Budgetloven, minder mest af alt om en samfundsøkonomisk spændetrøje: ikke alene skal statens løbende driftsudgifter dækkes af tilsvarende indtægter fra skatter og afgifter; men nok så alvorligt må staten (og kommunerne) ikke, samlet set, lånefinansiere deres anlægsinvesteringer!

Herved stilles den offentlige sektor ringere end private virksomheder og husholdninger, der som noget helt naturligt lånefinansierer større anlægs- og byggeinvesteringer. Den private sektor ville gå i stå eller i hvert fald køre i et meget lavere gear, hvis ikke større investeringer i produktion og boliger kunne lånefinansieres.

Og det er præcis, hvad budgetloven har bidraget til siden sin vedtagelse i 2012. Den offentlige sektors mulighed for at understøtte den samfundsøkonomiske udvikling – udover helt akut og kortvarig krisehjælp - er blevet lagt i en spændetrøje.

Konsekvensen er, at grønne investeringer ikke kan lånefinansieres

Som en direkte konsekvens af budgetloven kan 'grønne investeringer' i offentligt regi i dag IKKE i tilstrækkeligt omfang lånefinansieres.

Det er fra dette påtvungne krav om balance på den offentlige sektors budget, at spørgsmålet om, 'hvor skal pengene komme fra?' stammer fra – eller formuleret lidt mere populistisk: 'Hvem skal betale for den grønne omstilling?' eller endnu mere vildledende: 'Har vi råd til den grønne omstilling?'.

Finansiering af den grønne omstilling

6. Hvordan skal den grønne omstilling så finansieres?

Ved finansiering af den grønne omstilling må der sondres mellem:

- anvendelsen af den ledige arbejdskraft og produktionsudstyr, der er opstået som en konsekvens af den aktuelle samfundsøkonomiske lavkonjunktur, og
- de mere langsigtede strukturelle ændringer i befolkningens forbrug af CO₂-belastende og energikrævende produktion af varer og tjenester.

Corona har givet større samfundsøkonomisk råderum

Danmark er i dag som nævnt i den enestående gunstige situation, at der aktuelt og de kommende år på grund af Corona-krisen vil være et større samfundsøkonomisk råderum til at gennemføre en målrettet grøn omstilling end før krisen!

Behov for aktiv statslig finanspolitik

Som nævnt skal den offentlige sektors budgetbalance ikke forveksles med den samfundsøkonomiske balance. Et underskud på statens budget er som hovedregel udtryk for, at der investeres for lidt og spares for meget op i den private sektor.

Det kan staten gennem en aktiv finanspolitik kompensere for, bl.a. gennem en målrettet investeringspolitik der kan fremrykke den grønne omstilling. Og hvor finansieringen gennemføres ved at udstede obligationer, som den private sektor qua sin øgede opsparing har en ekstra appetit på.

Suppleret med CO2-afgift

I et lidt mere langsigtet perspektiv bør den grønne omstilling understøttes af en progressivt stigende CO2-afgift. Den vil aktivt bidrage til at dreje virksomheders og husholdningers efterspørgsel væk fra de mest CO2-belastende varer og tjenester.

På sigt også internationalt

Men for de udlandskonkurrerende virksomheder skal afgiften dog helst gennemføres i takt med de øvrige EU-lande, og har derfor nok en lidt lang udsigt. På den anden side vil en sådan CO2-afgift på virksomheder og husholdninger give alle lande et ekstra provenu i de respektive statskasser, der bl.a. vil kunne finansiere offentlige investeringer og tilskud til virksomheder og husholdninger med henblik på at reducere CO2-udledningen.

Store besparelser på betalingsbalancen!

Ligesom det gælder for alle EU-landene, at omstilling til produktion af vedvarende energi vil mindske deres afhængighed af import af olie og gas fra bl.a. Rusland, Saudi-Arabien, Irak m.fl., hvilket vil give en betydelig besparelse på betalingsbalancen og øge det indenlandske råderum. Der vil således være en fælles interesse i EU for at gennemføre den grønne omstilling – jo hurtigere, desto bedre.

Budgetloven implicerer en CO2-afgift

Men skal budgetloven respekteres, så skal grønne offentlige investeringer finansieres af tilsvarende øgede indtægter. I så fald er der ingen vej uden om at en CO2-afgift må indføres. Hvis afgiften gøres progressiv i forhold til forbrug og indkomst vil der kunne slås to fluer med et smæk:

- Jo højere husholdningens CO2-belastning er, desto dyrere bliver det næste CO2-belastende forbrug, og
- Husholdningens CO2-afgift pr. udledt ton fastsættes i forhold til forventet årsindkomst (ligesom kildeskatten), herved sikres det at CO2-afgiften får en social profil, der ikke rammer (alt for) skævt, (hvilket er problemet med stort set alle forbrugsafgifter).

Social balance sikres gennem en progressiv CO2-afgift

Borgerne kunne f.eks. udstyres med et CO2-kort, der registrerer forbruget, og hvor afgiften dels er bestemt af husstandsindkomsten og dels stiger i takt med at CO2-forbruget øges.⁶

Ligesom vi i dag har et skattekort, der fortæller hvilken procent, der skal betales i indkomstskat, skal vi i fremtiden have et CO2-kort, der registrerer vores klimabelastning og dermed den afgift, der skal betales.

Ideelt set burde CO2- afgiften udformes således, at den for den enkelte husholdning stiger både med den akkumulerede udledning og med indkomsten. Det sikrer både bæredygtig adfærd (Rejsen til Thailand bliver relativt dyrest!) og social retfærdighed.

Erhvervslivet får tilskud til investeringer

For det udlandskonkurrerende erhvervsliv vil belastningen af CO2-afgiften kunne reduceres, hvis provenuet fra CO2-afgiften blev øremærket og efterfølgende tilbageført i form af tilskud til yderligere CO2-reducerende investeringer, hvilket ville forøge den samlede effekt af afgiften ganske betydeligt.

CO2-afgiften udfases i takt med udledningen falder

Jamen, vil statskassen ikke miste en væsentlig indtægt, når CO2-udledningen ophører? Jo, det er netop det smarte ved CO2-afgiften – den betales kun af 'CO2-syndere'. Når den grønne omstilling er tilendebragt, så bliver der ikke længere 'syndet', og der vil så heller ikke være brug for den ekstra statslige indtægt til grøn omstilling

Det udskudte skat 'samler støv'

Hvis reglerne og pensionsbeskatning blev ændret, så ville der blive frigivet store beløb, der kunne finansiere den grønne omstilling. Hvis beskatningen blev fremrykket, som det f.eks. skete med kapitalpensionerne tilbage i 2013, så kunne Staten gøre brug af (noget af) af den udskudte skat, som i dag ligger (og samler støv) i pensionskasserne, da de bl.a. er investeret i udenlandske obligationer (og aktier) Der er jo ingen tvingende grund til, at statens andel af pensionsformuerne investeres i udlandet, når der er brug for den herhjemme.

Fradragsretten for pensionsindbetalinger er dyr og social skæv

Og lad mig endelig afslutningsvis gentage et forslag, som ikke direkte relaterer sig til finansiering af 'grøn' omstilling; men snarere om social retfærdighed: at fjerne fradragsretten for indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner og livsforsikringen. Denne ændring vil ikke stille almindelige skatteydere ringere, idet der skal betales ca. 37 % i skat ved udbetalingen svarende til de ca. 37 %. der spares ved indbetalingen. Kun personer, der betaler topskat 55 % har en fordel af denne ordning!

Den grønne omstilling er en fremtidsforsikring

Grøn omstilling skal fremtidssikre samfundet. Alene af den grund er det ikke rimeligt, at staten har afskrevet sin dispositionsret over sin andel af pensionsformuerne, indtil de kommer til udbetaling om 20, 30 op til 40 år. Det er i dag, at samfundet skal fremtidssikres; om 40 år er der måske ikke noget at sikre, hvis fremtidssikringen udskydes eller sinkes.

Et Columbus Æg

I en tid hvor den private opsparing i forvejen er så stor, at den skaber arbejdsløshed, så ligger der et Columbus Æg og venter på de politikere, der tør finansiere den grønne omstilling gennem en omlægning af pensionsbeskatningen. Det drejer sig om et beløb på ca. 40 mia. kr. – hvert år og en formue i form af udskudt skat på i dag 1.500 mia. kr.

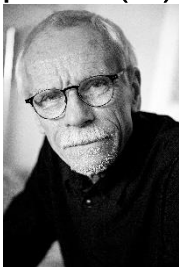
Det er ikke pengene eller manglende finansiering, der udskyder den grønne omstilling

Tillad mig således afslutningsvis at konkludere, at det ikke er mangel på 'penge' endsige finansiering, der på nogen måde kan begrunde, at den grønne omstilling udskydes. Tværtimod åbner den aktuelle lavkonjunktur en unik mulighed for at komme endnu hurtigere i gang, for der er både ledig arbejdskraft og produktionsudstyr, der venter på at få noget (fornuftigt) at bestille.

Litteratur

- Danmarks Statistik (2017), *Det grønne Nationalregnskab*, København
- Klimarådet (2017), *Omstilling frem mod 2030*, København
- Klimarådet (2020), *Kendte veje og nye spor til 70 procents reduktion*, København
- Jesper Jespersen (2018), *En 'brændende platform', der dog endnu kan slukkes*, Klimaledelse, Forlaget Andersen
- Jesper Jespersen (1998), *Miljøøkonomi*, Djøfs Forlag
- Jesper Jespersen (2019), *Vækstøkonomi på Vildspor*, Forlaget Jensen & Dalgaard
- Ann Pettifor, *The Case for the Green New Deal*, London, Verso, 2019
- (De) Økonomiske Råd, *Miljøøkonomisk Rapport*, 2016

Dr. scient. adm. Jesper Jespersen, professor(em)

Professor, dr. scient. adm. Jesper Jespersen, f. 8.8.1948 i Holbæk. Matematisk Studentereksamen fra Stenhus, 1967. Afsluttede polit-studiet i 1975. Fuldmægtig i Det økonomiske Råds sekretariat. 6 lærerige år, hvor jeg lærte den økonomiske SMEC-model til fingerspidserne – både styrker og svagheder. PhD-grad i international økonomi fra Det Europæiske Universitetsinstitut, Firenze tildelt i 1979 med bl.a. professor Niels Thygesen som bedømmer. Ansat som lektor på Institut for Finansiering på CBS med speciale i international finansiering. Fra 1996 som professor i velfærdsstatens økonomi på Roskilde Universitet. Forskede i 1990'erne i Grøn makroøkonomi og udgav bl.a. lærebogen 'Miljøøkonomi', hvor kravene til opnåelse af en bæredygtig udvikling blev analyseret. Adskillige forskningsophold ved Cambridge University og er fortsat knyttet til Churchill College som by-fellow. Udarbejdede her disputatsen 'Macroeconomic Methodology', der i 2007 blev forsvaret for doktorgraden i administration, dr. scient. adm. på Roskilde Universitet.

¹Se præsentation af Klimarådets rapport 2020. <https://www.klimaraadet.dk/da/nyheder/klimaraadet-ny-rapport-om-vejen-til-70-procentsmaalet-i-2030>

² Klimakommissionen (2010), hentet fra <https://energimuseet.dk/wp-content/uploads/2018/03/klimakommissionsrapport.pdf>

De økonomiske Råd (2016), https://dors.dk/files/media/rapporter/2016/M16/M16_med_rettelse.pdf

Klimarådet (2017),

https://www.klimaraadet.dk/sites/default/files/downloads/klimaraadet_rapportno3_digi_single_02.pdf

Klimarådet (2020), file:///C:/Users/Bruger/Downloads/70_pct_analyse_endelig.pdf

³ For de læsere som måtte interessere sig for den økonomiske teoris historie, så er dette ikke en ny modsætning blandt økonomer. Adam Smith harcelerede over merkantilisternes fokus på guld, som en særlig værdiskabende faktor i samfundsøkonomien. Keynes ironiserede allerede i 1930'erne over *the Treasury View on Money and Finance*, der til forveksling minder om indholdet af Budgetloven anno 2012: strukturel ligevægt på de offentlige budgetter uanset konjunktur og arbejdsløshed! Man kunne ønske, at kendskabet til teoriehistorie var stærkere repræsenteret på de samfundsøkonomiske studier, så ville der være nogle fejltagelser, der ikke behøvede at blive gentaget, jfr. Hector Estrup m.fl. *Den økonomiske teoris historie, en kort introduktion*, Djøfs Forlag, 2. udg. 2013.

⁴ Tillad mig at citere Keynes: 'We can afford, what we can do!' – I modsætning til den gængse samfundsøkonomiske misforståelse: 'We can do, what we can afford'! se også Ann Pettifor, *The Case for the Green New Deal*, London, Verso, 2019

⁵ "Finansministeriet som vagt- og overhund", Samfundsøkonomen, 2020/2. <https://www.djoef-forlag.dk/openaccess/samf/index.php>

⁶ Et forslag som ikke mindst neoklassiske økonomer burde nikke anerkendende til, idet den marginale CO2-afgift vil være stigende i takt med at forbruget øges, hvilket må antages at have en særligt dæmpende effekt.

Erhvervshåndbogen ”Klimaledelse”

Klimaledelseshåndbogen er en erhvervshåndbog rettet mod mellemledere og topledere i dansk erhvervsliv og det offentlige. Bogen indeholder en bred vifte af forslag til og eksempler på, hvordan stat, regioner og kommuner samt private virksomheder kan arbejde med klimaledelse som en ny og vigtig ledelsesdisciplin.

Erhvervshåndbogen udgives af Forlaget Andersen som abonnement og opdateres 4 gange årligt med nye artikler. Du kan bestille håndbogen som et årligt abonnement til enten den trykte publikation med online adgang (Premium 4980 kr.) eller kun til online adgang (Basis 4480 kr.) ved at sende en mail til:

era@klimaledelsesnu.dk eller era@greenlawandpraxis.dk

Redaktør:

Eva Born Rasmussen
Håndbogsredaktør
Forlaget Andersen
(Ansvarshavende)
Uafhængig klima- og
ledelsesrådgiver
T: +45 60754376
era@klimaledelsesnu.dk
era@greenlawandpraxis.dk

Erhvervshåndbogen ”Klimaledelse”

Forfattere (udvalg):

Astrid Rasch	Lektor, Ph.D.	NTNU, Trondheim, Norge
Birgitte Kofod Olsen	Partner, Ph.D. Jur.	Carve Consulting
Bjarne Rasmussen	Koordinator af Bæredygtig Udvikling	Region Sjælland
Christian Erik Kampmann	Associate Professor	Copenhagen Business School (CBS)
Christiane Freund	Ejer	Stratera Consulting
Claus Stig Pedersen	Head of Sustainability Development	Novozymes
Connie Hedegaard	Tidl. EU's Klimakommissær	Europakommissionen
David Jhirad	Professor	Johns Hopkins University, USA
Ellen Christiansen	PhD Professor Emerita	AAU
Erik Blas	Civilingeniør, DrPH	
Franz Cuculiza	Adm. Direktør	Aage Vestergaard Larsen A/S
Helga Grønnegaard	Sekretariatsleder, Det Åbne Land	Collective Impact
Ida Auken	Medlem af Folketinget	Folketinget
Iver Høj Nielsen	Kommunikations- og presseansvarlig	State of Green
Jeffrey Saunders	Fremtidsforsker	Instituttet for Fremtidsforskning
Jens La Cour	EU- og miljøpolitisk seniorrådgiver	Danmarks Naturfredningsforening
Jens Stissing Jensen	Adjunkt (Institut for Planlægning)	Aalborg Universitet (AAU)
Jesper Jespersen	Professor	RUC
Jesper Theilgaard	Meteorolog	DR
John Finnich Pedersen	Kommunikationsdirektør	Siemens A/S
Jørgen Abildgaard	Klimachef	Center for Miljø / CO2-neutralt København 2025
Jørgen Mads Clausen	Direktør	Danfoss A/S
Kasper Larsen	CFO	KLS Grafisk Hus A/S
Kurt Emil Eriksen	Senior Political Advisor, CSR & Public Affairs	VELUX A/S
Lars Bonde	Koncerndirektør, COO	Tryg
Mads Øvlisen	Formand, Former CEO (Novo)	Rådet for Samfundsansvar
Malene Østergaard	CSR & Environment Director	Danfoss A/S
Marianne Haahr	Kommunikations- og Advocacychef	CARE Danmark
Mette Skovbjerg	Projektleder	Det Regionale Symbiosecenter, Kalundborg
Mikael Jentsch	Teknisk Direktør	Teknik- og Miljøforvaltningen, Frederikshavn Kommune
Mogens Lykketoft	Medlem af Folketinget	Folketinget og fhv. formand for FNs generalforsamling
Nils Thorsen	Cand.techn.soc.	Aalborg Universitet (AAU)
Nina Alkærsig Jensen	Senior Project Manager	Dansk Symbiose Center
Ole Gravgård Pedersen	Chefkonsulent	Danmarks Statistik
Pernille Hagedorn-Rasmussen	Chefkonsulent	IDA
Peter Karnøe	Professor (Institut for Planlægning)	Aalborg Universitet (AAU)
Peter Møllgaard	Instituttleder , Ph.d., cand.polit.	Copenhagen Business School (CBS)
Peter Rathje	Direktør, CEO	ProjectZero
Rikke Dreyer	Chefkonsulent	Miljømærkning Danmark
Ross Jackson	Formand, Ph.d.	GAIA TRUST
Steen Gade	Formand for Ny Europa.	Tidl. Medlem af Folketinget (SF)
Stella Nisreen Kanaan	CEO	Beauty Avenue
Stine Kirstein Junge	Leder af SDG Accelerator Program	UNDP Danmark
Susse Georg	Professor	Aalborg Universitet (AAU)
Søren Dyck-Madsen	Klima- og energimedarbejder	Det Økologiske Råd
Søren Stenderup Jensen	Advokat	SIRIUS Advokater
Thomas Skou Grindsted	Adjunkt, Ph.d.	Roskilde Universitetscenter (RUC) - og RCE Danmark
Thomas Kjærgaard	Chief Business Development Officer	Green Network A/S
Thorbjørn Sørensen	Teknik- og Miljødirektør	Middelfart Kommune
Uffe Elbæk	Medlem af Folketinget	Folketinget

Læs mere i Erhvervshåndbogen "Klimaledelse"

I juli 2020 udgaven af "Klimaledelse" kan du også læse om:

Klima handlemuligheder i kommunerne

De fleste kommuner arbejder i disse år med klimatilpasning for at sikre, at vandstigninger fra hav, søer og vandløb og ekstremregn ikke kommer til at forårsage oversvømmelser og skade på offentlig og privat ejendom. Mange kommuner arbejder også med at få en grøn profil i en eller anden forstand, og nogle kommuner har en ambition om at være energineutrale inden for en kortere årrække. Udover forpligtelser til at lave klimatilpasningsplaner, risikostyringsplaner og oversvømmelseskort indeholder lovgivningen dog ikke specifikke forpligtelser for kommunerne til at gennemføre klimatilpasningstiltag eller tiltag til CO₂-reduktion i kommunen. Der er således ikke tiltænkt kommunerne en mulighed for at lokalplanlægge med fokus på f.eks. CO₂-reduktion, eftersom en sådan lokalplanlægning ikke ville være forankret i lokalområdet, men kommunerne kan derimod varetage mere generelle klimapolitiske dagsordener uden for planlovens område. Det skriver advokat Søren Stenderup Jensen, SIRIUS advokater i "Klimahensyn i lokalplanlægningen".

Klimamærkning – men hvordan?

Der er fra forskellig side blevet peget på nødvendigheden af en fælles tilgang til at markere klimabelastningen ved forskellige varer. I den forbindelse har flere af regeringens klimapartnerskaber anbefalet, at man indenfor de forskellige brancher arbejder videre med eksisterende standarder og mærkeordninger. Her er de officielle miljømærker et godt udgangspunkt – for Svanemærket og EU-Blomsten er udbredte, kendte og anerkendte, og har også klimafokus. Uanset hvilken tilgang til klimamærkning der vælges, skal der være enighed om processen og datagrundlaget for at opnå mærkerne, og det skal sikres, at den cirkulære økonomi og bæredygtigt forbrug og produktion fremmes. Det kræver stærke redskaber – som fx Svanemærket og EU-Blomsten. Det skriver senior miljøekspert Heidi Belinda Bugge og chefkonsulent Rikke Dreyer, Miljømærkning Danmark i "Klimamærker 2020".

Hør mere om håndbogen ved at sende mail til era@klimaledelsesnu.dk eller era@greenlawandpraxis.dk